

GONZALO VIANA: O ARGONAUTA TRANQUILO.

Por: Xaime Toxo

Quedara no Aturuxo de Bueu con Tito Garnelo e José Luis Muñoz para falar de Gonzalo Viana. Supoño que de máis cousas, como así aconteceu; porque había anos que non nos mirabamos. Falariamos de Gonzalo e da illa, de Canexol e de Pereiró, do Curro e de Melide, de Maracas e dunha acampada hippy, de Manolo Carallo e Manu Soliño, de chalanas, atraques e raños. Anécdotas gravadas en frases que permanecen inscritas no magma do inesquecible que a veces é a memoria: “Ghonsalo, vas quedar convertido nun fio”. Sobre todo falariamos das manobras vitais que nos levaron a coincidir en Ons na altura da década dos setenta –

Gonzalo Viana. Foto de carnet

mediada a década – e comezos dos oitenta. Uns anos nos que, a raíz da desaparición do Ditador, íase producir unha muda, unha transformación na que fora unha xeración anti-franquista, unha parte importante dela militante en partidos clandestinos na órbita da extrema esquerda.

Unha metamor-

fose non só ideolóxica, senón, e fundamentalmente vital. Profundamente vital. Que traía consigo novas formas de expresarse, de descubrir e experimentar, de relacionarnos coa natureza e co país. Un achegamento sensorial á realidade inmediata. Compostela, onde estudáramos, tivera bastante de espellismo, e case todo o que soñáramos até que chegou a frustración política, ficou reducido a anécdotas de tinxes melancólicos. Entre outras cousas tratábase de redescubrirmos e redescubrir

territorios que mantiveran un aura de autenticidade incontaminada de calquera modernidade. Lugares que conservaran un halo de atracción tanto paisaxística como antropolóxica. Conxelados no tempo atesouraban a pureza textual dun manual que podíamos escoitar e esculcar marabillados; porque a non moitos quilómetros de onde fartáramos de debater, en xeiras interminables, o que debería ser a estética revolucionaria dunha sociedade sen clases, démons de fociños coa harmonía dunha realidade poliédrica, complexa, paradoxal, sumamente fermosa e atraínte. A alternativa que se lles ocorreu a unha boa cantidade de urbanistas descolocados foi concibilos como asentamentos ideais para os novos paraísos hippys. Pero esa é outra historia con outros non desprezables compoñentes. Courel, Ancares, Ons, recunchos da Costa da Morte e das Serras Centrais... agromaron de repente como espazos míticos, de características lendarias, que agochaban e transmitían a pureza ancestral de comunidades aínda non influenciadas polas transformacións sociais dunha España que se recuperaba da miseria autárquica que o franquismo provocara. Unha das características máis sobranceiras desta miseria fora precisamente o despoboamento destes territorios arredados cara a centros urbanos creadores de riqueza. Un exilio laboral que continuaría ao longo do tempo até practicamente baleiralos.

A un rapaz natural de Bueu, transplantado a Compostela para iniciar a carreira universitaria, como era eu, este repentino interese que a illa comezara a provocar nalgúns dos meus amigos e amigas chamáralle a atención. Que un dos primeiros en amosar curiosidade fose Gonzalo Viana concedeulle a característica de argonauta que encabeza este

Florentino Rodríguez, Fernando García Varela, Xosé Espona e Gonzalo Viana en A Gaiteira, A Coruña, nun coloquio de 'Sisga' sobre pintura. 1975. Copia cedida por Anxo Rabuñal

texto. Gonzalo era un home de mar, estudara Náutica en A Coruña, coñecía a costa bastante mellor que calquera de nós. Nacera en Vigo en 1950, vivira en Bilbao e residía daquela en A Coruña. O meu primeiro encontro con el foi en Compostela, probablemente no ano 74 ou 75 na cantina situada no soto do que por entón se denominaba o edificio de Sindicatos, na rúa da República del Salvador. A denominación facía referencia aos Sindicatos Verticais promovidos polo Réxime franquista. Nun momento aínda dun fascismo moi instaurado aquel local cutre e escuro enchíase de progres e roxos. A explicación – loxicamente

Rafa Varela, Gonzalo Viana e Rosalía Pazo Maside. Compostela 1981

– ten que ver co prezo das consumicións, as copas estaban a metade dos que nos custaban noutros antros. Gonzalo formaba parte, era un máis, dunha tropa inmensa que procedente dos institutos coruñeses se incorpora á vida universitaria aqueles cursos: Tito, Maite, Juan, os irmáns Espada e os irmáns Maiz, Maló, Ramiro, Paloma, Margarita... A maioría estábamos moi concienciados politicamente e non só mantiñamos posturas ideolóxicas enfrontadas ao réxime ditatorial, senón que desde a militancia política en organizacións clandestinas propuñamos alternativas de poder semellantes ás que naquel momento gobernaban en países como China ou Cuba. Ese era o escenario. Non recordo falar con Gonzalo de Ons, nin sabendo el que eu era de Bueu que me preguntase pola illa. Hai que ter en conta que a popularización da illa como anexo naturista, fundamentalmente de Compostela, moi vinculado a unha concepción libertaria de habitar o territorio comeza a partir da desaparición da Ditadura e estoupa a finais da década dos setenta. Principalmente o areal de Melide – e debemos ter en conta que había xente que o único que coñeceu da illa foi ese areal –, atuído de tendas de campaña ou pendellos levantados con canas

Gonzalo Viana na porta da casa en Canexol

ou calquera material que permitise un agocho para pasar as noites, era comparable ás imaxes que nos chegaran dos grandes festivais de música anglosaxona: Woodstock, illa de Wight, Monterrey Pop.

O encontro con Gonzalo en Bueu – unha sorpresa inesperada – produciuse na vivenda familiar de Pescadoira. Sen ter o enderezo - imaxino agora - que chegou a dar coa casa preguntando pola vila adiante por un tipo que estudaba en Santiago e que se chamaba Xaime. Así era como Gonzalo daba cos sitios, unha mestura de azar e destino. Contoume que perdera o barco de Pancho, a motora de pasaxe que facía o traxecto diario de Bueu á illa e que esperaría á mañá seguinte para embarcar. Viña cargado de vultos. Esa noite ceou en casa e durmiu no cuarto que daba á praia, ao penedo, ao peirao que chamabamos de Attilio. Asombráao a feitura da antiga construción que habitabamos, unha vella salga reconvertida en fogar, e gabouna para delicia dos meus pais. Chegou a propoñerlles instalar un obradoiro de cerámica nos rochos que foran almacén de lagares. Gonzalo, melenudo, barbado, queimado polos ventos oceánicos, non deixaba de falar e marabillar aos meus sorprendidos pais que, a partir daquel primeiro día, adoptárono como un dos amigos máis entrañables daquel fillo que non deixaba de invitar a xente extravagante a sentarse á mesa camiña que presidía unha sala na que miña nai divagaba sobre o divino e o humano.

O día seguinte embarcamos xuntos con rumbo á illa. Axudeille a cargar as bolsas e paquetes de barro que debíamos transportar até a casa de Canexol que lle alugara a Marcelino e Gloria. Estabamos en setembro e a illa baleirábase de visitantes, tamén de illáns. Había anos que comezara a pingueira irreversible do abandono. Falo dun

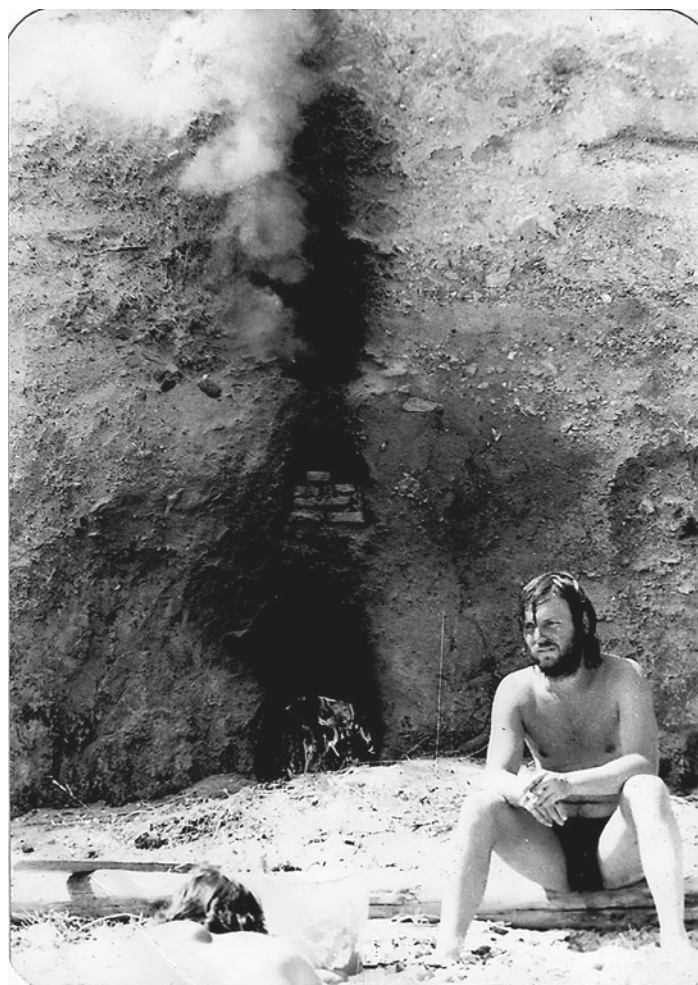
O veleiro <Celina>

momento anterior á chegada masiva de rapaces e rapazas que acudían á illa a vivir experiencias de recuperación de liberdade nunha España aínda lastrada por unha carga considerable de pexas relixiosas, paternalistas e autoritarias. A illa por non ter nin tiña Garda Civil, e non estou seguro que alguén os botase en falta. Aínda que probablemente estea trabucado. Unha illa de sobremesas prolongadas e relatorios que esmorecían coa chegada do amencer, mesas comunais e compartidas con Manolo “Carallo”, Pepe Posada, Manu Soliño, Carlos “Campaño”, o propio Gonzalo e outros máis que median o tempo no reloxo da fala e da escoita. O concepto présa era un anacronismo naquela academia de historias. Esta é a illa que aparece no primeiro relato do meu libro Protexer o Invisible, porque non era outra cousa o que facíamos alí, recrear invisibles.

Cando unhas semanas despois deixabamos da illa perdinlle a pista a Gonzalo até volverme topar con el xa metidos no inverno compostelán. Falamos, probablemente nalgunha das tabernas da Algalia ou nun dos pisos que alugabamos, de cando volveríamos á illa e confieille que estaría encantado de pasar días con el na casa de Canexol. No

mes de xuño de 1981 armei unha mochila e instaleime nun recuncho da casa monacal sen practicamente nada. Aseabámonos nun lavadoiro a uns metros da porta e tiñamos unha cadeira cun buraco no asento para evacuar as necesidades na veiga detrás do quinteiro. Gonzalo debuxaba, cocía pezas de barro de figuras que a min moito me recordaban aos ceramistas portugueses, máis que nada a Rosa Ramalho, no forno que construíra na devasa do areal. Intentaba venderllas aos turistas en postos que argallaba no peirao ou no Curro. Eu non tiña ningunha dúbida de que a mellor peza de Gonzalo era el mesmo. Navegamos no Celina, o veleiro que adoitaba fondear en Melide ou atracaba no molle, xurdiamos polos cons e aboiabamos polos bares, facíamos incursións para apañar o que entrase nas mans, nos ganapáns e nos trasmallos.

Dalgunha maneira que non chegamos a comprender aquela forma de habitar o tempo e a illa estaba a piques de cambiar. Había unha sensación de certa señardade no presente. Non só na illa, en todo o país. Acelerada a comezos dos oitenta. Unha canibalización da realidade. A lenda da

Gonzalo Viana diante do forno en Canexol.
(Foto tamén publicada por infoceramica.com.)

Gonzalo Viana apañando percebes

illa morrera de éxito. A nosa xeración – a “xeración progre”, en denominación de Xesús Ron Pereiro no seu artigo “Gonzalo Viana surfea na contorna progre da arte dos setenta” – recuaba abatida polo fracaso histórico do desencanto político e o pulo de que nos botásemos a un lado que traía a xeración inmediatamente posterior. Unha xeración que viña ocupar os niños que deixabamos e arrastraba con ela a praga da heroína. Bastante máis cruel que a nosa derrota xeracional. A fins do ano oitenta e un fórame vivir a Londres e sabía de Gonzalo a través da

miña nai, polas recaladas que seguía facendo na casa de Pescadoira. Ás veces – contábame – utilizaba o meu cuarto para durmir, un cuarto diminuto con xanela ao penedo e o mar dos araos. Non son consciente de volver ver a Gonzalo despois de retornar de Londres. Probablemente me equivoque e seguro que houbo algún encontro alcohólico nalgún dos bares da movida viguesa na altura mediada dos oitenta, no Manco ou no Kremlin. Sería no medio dun barullo infernal e dariámonos un bico e preguntariamos como andabamos. Aquela illa – que fora un labirinto de marabillas – empezaba a quedar tan lonxe como os rapaces novísimos e inxenuos que fóramos, con mochilas e bolsas cargadas de desexos e ilusións.

Da tropa primeira coa que eu fora a Ons con dezaseis ou dezasete anos, a comezos dos setenta, bastantes embarcaran con Caronte e cruzaran a lagoa de Estixia: Manolo “Pirigallo”, Paco “Bicho”, Toñito “Barchico”... *Nao tenhas tanta pressa por entrar na doce noite*. Un verso de Dylan Thomas en portugués que lle oíramos cantar a Fausto ou a Luis Cilia.

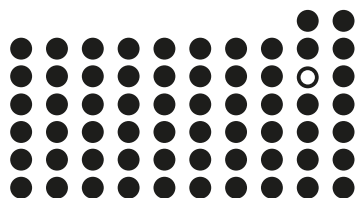
Permanece o recordo dunha noite de treboada desatada e nós varados na terraza de Checho contemplando a costa desde a varanda, e Paco “Bicho” dicindo: estásenos botando o mundo enriba.

Pois iso, estábanos botando o mundo enriba.

Gonzalo Viana e Manuel Veloso navegando

COLABORA:

DEPUTACIÓN
PONTEVEDRA